

Arvio toimintamallista: Osuuskunta työllistää osatyökykyisiä

Osuuskunnissa tuotetaan palveluja ja tuotteita osuuskunnan jäsenten osaamisen ja voimavarojen mukaan. Tuettu osuuskuntatyöskentely tarjoaa osatyökykyisille mahdollisuuden ansiotyöhön. Myös osa-aikainen työskentely on mahdollista.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Osallisuutta osuuskunnista -hanke, Ylöjärvellä, Kotkassa, Oulussa, Forssassa ja Vantaalla, Kiipulasäätiö sekä Mielenterveyden keskusliitto, ASPA-Säätiö ja Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö (ESR 1.5.2015–30.4.2018).

Kehittäjän yhteyshenkilö: Kirsi Ek, Kiipulan ammattiopisto, kirsi.ek@kiipula.fi

Mallin kuvaus

Toimintamallissa osatyökykyiset perustavat osuuskunnan tuottamaan jäsenilleen työllistymisen mahdollisuuksia. Osuuskuntatoiminnan ohella tarjotaan ryhmä- ja yksilövalmennusta tukiverkoston kautta. Osuuskunnat tuottavat palveluja ja tuotteita jäsenten osaamisen ja voimavarojen mukaan. Osatyökykyisillä on mahdollisuus työllistyä osa- tai kokoaikaisesti osuuskunnassa. Kun osuuskunnassa on jäseniä vähintään 7 ja osuuskunta toimii työnantajana, jäseniä ei lueta yrittäjiksi.

Ennen osuuskunnan perustamista osallistujat perehtyvät osuuskuntavalmennuksessa osuuskuntatoimintaan, markkinointiin ja taloushallintoon sekä saavat perustiedot osuuskunnan perustamiseen. Perustetun osuuskunnan tueksi kootaan tukiverkosto, jossa on työllisyystoimen, sosiaalitoimen, järjestöjen, seurakuntien, yritysyhdistysten jne. edustajia osuuskunnan tarpeen mukaan. Tukiverkoston toimijat voivat tukea yksittäisiä henkilöitä, koko

¹ Malli on arvioitu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

osuuskuntaa tai hankkia palveluita osuuskunnalta lisätäkseen osuuskunnan toimintaedellytyksiä. Viranomaisten, organisaatioiden, yritysten ja järjestöjen tietoutta osuuskuntatoiminnasta ja sen mahdollisuuksista työllistymisen tukemisessa lisätään osuuskuntainfoilla.

Lue myös toimintamallin kuvaus Innokylässä: [Osuuskunta työllistää osatyökykyisiä](#)

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Toimintaan osallistuminen edellyttää toimintakykyä ja aktiivisuutta, mutta ei täyttä työkykyä, sillä mallissa työllistetään osatyökykyisiä. Osallistujille luodaan yksilölliset toimintatavat, sovitaan muun muassa työtehtävien sisältö ja työaika. Osuuskunnan jäsenet määrittävät osuuskunnan toimintaa, tekevät työtä, kehittävät osuuskuntaa ja opettelevat uusia asioita. Tämä kaikki vahvistaa osallisuutta.

Tuetun osuuskuntatyöskentelyn kehittäminen vahvistaa ihmisten mahdollisuuksia osuuskuntien perustamiseen ja vahvempaan itsemääräämiseen työstä. Toiminta lisää luottamusta omaan osaamiseen. Osuuskunnissa voi olla erilaisia tehtäviä vapaaehtoistoiminnasta palkkatyöhön. Osakeyhtiötä pienempi taloudellinen riski mahdollistaa jäseneksi liittymisen useammalle. Toimintamallissa osuusmaksut olivat kohtuullisia ja niitä oli mahdollista maksaa osissa, kun tuloja alkoi kertyä.

Osuuskunnan jäsenet päättävät toiminnasta demokraattisesti ja toimintaa kehitetään yhdessä, joten siihen pääsee vaikuttamaan. Hankkeessa lisättiin tietoutta osuuskuntatoiminnasta (infot, lyhytvalmennus ja osuuskuntavalmennus). Ylöjärvellä viimeisiin osuuskuntavalmennuksiin osallistui kokemusasiantuntijoina hankkeessa aiemmin perustetun osuuskunnan jäseniä ja myös mentorointia käytettiin.

Osuuskuntien toiminta perustuu osallisuuteen ja on luonteeltaan yhteistoiminnallista. Kiiptulasäätiön kehitysjohtaja Petteri Oran mukaan osuuskunta tarjoaa tavoitteellisena sosiaalisena yhteisönä jotain sellaista, mitä palveluissa ei välttämättä voida saavuttaa. Toisaalta yhdessä tekemisen koettiin Ylöjärvellä auttavan eteenpäin hankalissa tilanteissa ja motivoivan.

Tehty työ tulee näkyviin oman viiteryhmän ulkopuolelle. Toiminta tarjoaa ansaitsemismahdollisuuksia osuuskunnissa ja vapaaehtoistoimintaa sekä tuo lähiyhteisöihin uusia palveluja.

thl Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Toiminnasta hyötyvät työelämän ulkopuolella olevat ihmiset, sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, paikallinen yhteisö tai organisaatio. Osuuskuntatoimintaa voidaan hyödyntää myös oppilaitoksissa koulutuksen toimintaympäristönä ns. pedagogisena osuuskuntana.

Hankkeen toimintaan osallistui noin 450 henkilöä ja hankkeen toiminnan aikana syntyneissä osuuskunnissa oli hankkeen päättyessä jäseniä noin 100 henkilöä. Lähes 70 % osuuskuntiin jäseneksi liittyneistä työllistyi osuuskuntiin osa-aikaisesti ja työllistyneistä noin 30 % työllistyi kokoaikaisesti. Osa työllistyi myös vapaille työmarkkinoille tehtyään ensin työtä osuuskunnan kautta.

Toiminnan todettiin lisäävän osallisuutta osahankkeiden, koko hankkeen, palvelujen ja jäsenten arvioinneilla. Osallistujien mukaan toiveikkuus, rohkeus, itsen arvostaminen ja ilo ovat lisääntyneet sekä elämänlaatu parantunut. Myös kuuluminen ryhmään, mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja päämäärän saaminen mainittiin.

Toiminta vahvistaa osallisuutta etenkin sen yhteistoiminnallisen ja demokraattisen luonteen kautta vahvistamalla sosiaalista hyvinvointia ja oman työn hallintaa sekä madaltamalla kynnystä mukaan lähtemiseen ja työllistymiseen.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Toimintamallille on ilmennyt tarve hankkeen toteutusvaiheessa, sillä osallistujat ovat kokeneet sen hyödyllisenä, ja työllistymismahdollisuuksia parantavana. Toiminnassa on hyödynnetty Osuustoimintakeskus Pellervon ja IdeCoop Finlandin kokemusta ja materiaaleja. Toiminnalle on kysyntää sikäli, että osallistujia on ollut runsaasti.

Kiinnostus osuuskuntatoimintaan lisääntyi hankkeen loppua kohden. Osuuskuntainfoja, lyhytvalmennuksia ja konsultointikäyntejä järjestettiin useilla eri paikkakunnilla yhteensä lähes 200. Varsinaisten toimintapaikkakuntien lisäksi osuuskuntavalmennuksia järjestettiin 9 muullakin paikkakunnalla. Kiinnostus toimintamuotoon osallisuuden ja työllistämisen tapana on herännyt hankkeen hyvien osallisuutta lisäävien kokemusten ja työllistymistulosten myötä.

Toimintamallissa on uutta se, että osatyökykyiset ovat saaneet tukea osuuskuntatoimintaan. Toiminta on tuottanut uutta ajattelua ja tietoa osuustoiminnan mahdollisuuksista osatyökykyisten osallisuuden ja työllistämisen tukemisessa.

Tuetun osuuskuntatyöskentelyn malli on siirrettävissä eri kuntiin. Toiminta vaatii pitkäjänteisyyttä esimerkiksi markkinoinnissa, samoin sitoutumista ja luottamusta. Se on siten vaativakin malli eikä sovi aina kaikille. Toiminta voisi sijoittua sosiaalitoimen, työllisyyspalveluiden ja vammaispalveluiden toimintakenttiin. Malli on noussut esille sote- ja maakuntavalmisteluiden aluetilaisuuksissa onnistuneena esimerkkinä yhdyspinnasta, jossa yritykset, järjestöt ja julkinen sektori kohtaavat. Osuuskuntatoiminnan järjestämisessä ja

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

tukemisessa esimerkiksi sosiaalitoimi ja työllisyyspalvelut voivat toimia yhdessä. Toimijoiden tulee perehtyä osuuskuntatoimintaan, sitoutua mukaan tukiverkoston ja asiakkaiden ohjaamiseen. Kunnat voivat myös ostaa osuuskunnan palveluita ja näin edistää työllistymistä.

Hankkeen aikana syntyneiden osuuskuntien toiminta jatkuu hankkeen päättyessä. Kaikilla syntyneillä osuuskunnilla on tukenaan laaja tukiverkosto, joka koostuu muun muassa kuntien työntekijöistä, yritysyhdistysten yrityskummeista ja järjestötoimijoista. Toimintamallin levittämisessä auttaa Osuustoimintakeskus Pellervo sekä hankkeen toteuttaneet toimijat Kiipulasäätiö, Aspa-säätiö, Mielenterveyden keskusliitto ja Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. Levittämisen tapoina toimivat yhteistyö eri tahojen kanssa, mallin kehittäminen ja eri tahojen (asiakkaat, viranomaiset, järjestöt) kouluttaminen, mikä myös tekee toiminnan tutuksi, jolloin myös sen hyödyt voidaan nähdä, mikä mahdollistaa juurtumista.

Hankkeessa selvitettiin uuden hankintalain antamat mahdollisuudet osuuskunnan yhteistyöhön kunnan kanssa. Hankintamahdollisuuksista keskusteltiin kunnissa ja pohdittiin kuntien hankintapolitiikkaa sekä selvitetty yksityishenkilöiden ostopotentiaalia ja osuuskunnan tuotteiden tarvetta ja markkinointia. Loppuraportissa ehdotetaan, että kuntien ja osuuskuntien tulisi lisätä osaamista julkisista hankinnoista ja käydä vuoropuhelua, jotta osuuskunnilta voidaan hankkia palveluja. Lisäksi kunnat voisivat pohtia malleja, joissa niillä olisi osuuskunnissa merkittävä omistus- ja/tai ohjausrooli ja toiminnassa hyödynnettäisiin työosuuskunnan periaatteita.

Mallin hyviä elementtejä ovat mahdollisuudet ottaa mukaan eri tavoin työkykyisiä ihmisiä ja sovittaa työ tekijälle sekä yhteisöllisyys. Mallin haasteita ovat hankkeen aikaisten kokemusten perusteella osuuskuntamuodon tuntemattomuus virkailijoiden keskuudessa. Esimerkiksi TE-toimen toimintamallit eri paikkakunnilla ovat vaihdelleet osuuskunnan jäsenen aseman määrittelyssä yrittäjä – ei yrittäjä. Osuuskunnan jäsenten asemaa on selvitetty TE-toimen kanssa tavoitteena säilyttää mahdollisuus soviteltuun päivärahaan ilman katkoksia osuuskunnassa työskentelyn ohella. Hiljalleen toimintatavat eri paikkakunnilla alkavat yhtenäistyä.

Haasteellisia tehtäviä osuuskunnissa ovat olleet markkinointi ja johtaminen. Näiden aiheiden ympärille järjestettiin lisävalmennusta. Osatyökykyisten voimavarojen vähyys tuo haasteita molempiin ja tukiverkoston merkitys korostuu. Eri paikkakunnilla haasteina mainittiin myös tukirakenteen vakiinnuttaminen, kuntien mahdollisuudet ostaa palveluita osuuskunnilta muun muassa kilpailulainsäädännön vuoksi, yleishyödyllisille toimijoille vastuullisen roolin ottaminen osuuskunnassa yritysmuodon vuoksi, kohderyhmän tavoittaminen ja uuden asian ”myyminen”, jäsenten erilainen tuen tarve (apua on saatu tukiryhmältä, ammatillisesta avusta

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

tai johtamisesta ei pystytä maksamaan palkkaa) sekä kynnys tulla mukaan yleensä (uusien taitojen opettelu, usko tekemiseen, työelämän vaatimukset).

Malli on siirrettävissä eri paikkakunnille, mutta vaatii edelleen tunnettuuden lisäämistä sekä muun muassa kuntien roolin kehittämistä ja tukiverkoston rakentamista.

Lopuksi

Osallisuutta osuuskunnista -hanke päättyi huhtikuussa 2018. Hankkeen aikana syntyneet osuuskunnat toimivat ja tietoa osuuskuntatoiminnasta ja osatyökykyisille suunnatusta toiminnasta on levitetty.

Mallin laajempi juurtuminen on avoinna. Mallin siirrettävyyttä tukee yhteistoiminnallisen, tavoitteellisen ja itsenäisen toiminnan motivoivuus, mutta malli edellyttäne osuuskuntamuodon tuntemuksen lisäämistä ja toimintaympäristön kehittämistä.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

